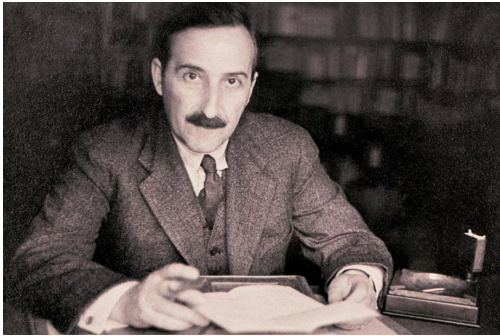

Stefan Zweig, avagy lehet-e irtózni a politikától

Kategória: [2020. április](#)

Írta: Antony Burlaud

Stefan Zweig osztrák író (1881–1942) egész életében gyanakvással tekintett a politikára.

Az első világháborúban nyilvánosan is kiállt – Romain Rolland nyomdokaiban – a béke és a megegyezés mellett. Ám ahogy a *L'Esprit européen en exil*^[1] [Az európai szellem száműzetésben] kiadói rámutatnak, a későbbiekben távol tartotta magát a túlságosan heves vitáktól és az olyan zavaros helyektől, mint a politikai pártok. A „belső béke” elszánt szószólójaként, a kihalóban lévő „európai szellem” élharcosaként úgy érezte, „felül áll a békétlenségen”. Romain Rolland nógatásai ellenére – *a politika a létezéshez, sőt, az esztétikum létrehozásához is nélkülözhetetlen körülmények együttese. Semmit nem nyerünk vele, ha közömbösen viszonyulunk hozzá. Ezek a körülmények ugyanis létrejönnek akár velünk, akár ellenükre* – ragaszkodott a függetlenségéhez, és szilárd meggyőződéssel bírálta azokat a barátait, magát Romain Rolland-t is vagy Jean-Richard Bloch^[2]-ot is, akik a Francia Kommunista Párt útitársaiként szívvel-lélekkel elkötelezték magukat.

Hitler hatalomra jutása, Európa politikai polarizálódása és a menetelés a háború felé összetörte Zweig konfliktuskerülő ábrándjait. Választania kellett, ki mellé áll. Ám ösztönös antifasisztaként is próbált kivárni, óvatosan mérlegelte nyilvános megnyilatkozásait, gyanakodva kerülte az antifasiszta folyóiratokat, és – ahogy Klaus Mann a szemére vetette – „vérszegény határozatlanságról” tett tanúbizonyságot. Csak 1934-ben, miután könyveit tüzre vetették, és házkutatást végeztek nála, szánta rá magát végre az önkéntes száműzetésre, egy eltűnt világ nosztalgiájával a szívében. Igaz, Londonban, New Yorkban, majd Brazíliában, ahol 1940-ben letelepedett, megengedett magának néhány kritikus fellépést a Birodalom és szövetségesei ellen. Ám erősebb volt benne a kísértés, hogy hátat fordítson a politikának, ugyanúgy, ahogy egy 1941-es írásának szereplői, a horgászok tették a Szajna-parton 1793. január 21-én, akik higgadtan figyelték pecabotjaikat néhány lépésre a tértől, ahol éppen lecsapott a guillotine XVI. Lajosra. Tudjuk jól, hogyan fejeződött be ez a „politikától ostromlott élet”: 1942. február 22-én Zweig és felesége, Lotte öngyilkos lett.

Minden bizonnyal ez a személyes dráma táplálta Zweig életművének legjelentősebb részét: a történelem valóságába ütköző intellektuelét, akinek szeme láttára dől romba világa és az eszményei. Ez a dráma hatja át csodálatos önéletrajzát, *A tegnapi világot*, de a reneszánszról és a reformációról szóló „történelmi” munkái^[3] is ebből merítenek. Akár Erasmust kelti életre, a humanisták szószólóját a nagy lutheri hullámveréssel szemben, akár a toleráns protestáns Castellion és a kálvinista erőszak összeütközését idézi fel vagy éppen Montaigne-t, aki tornyába-könyvtárába visszahúzódva igyekszik „önmaga” maradni a vallásháborúk kellős közepén, Zweig mindvégig a saját drámáját írja le: a mérsékelt emberét a nagy konfliktusok idején, a gondolkodó emberét a fanatizmus idején, a független egyénét a tömegek korában. Heroikus az összecsapás és megrázó a kép. De a csata – mind Zweig, mind hősei esetében – előre vesztesre ítéltetett.

Antony Burlaud az ENS Ulm volt hallgatója, politológiai doktorandusz, specializációja a szocializmus története.

Fordította: Margittai Ágnes

- [1] Stefan Zweig: *L'Esprit européen en exil. Essais, discours, entretiens 1933–1942* [Az európai szellem száműzetésben. Esszék, tanulmányok, 1933–1942], Bartillat, Paris, 2020, 415 oldal.
- [2] Stefan Zweig és Jean-Richard Bloch, *Correspondance (1912–1940)* [Levelezés (1912–1940)], Éditions universitaires, Dijon, 2020.
- [3] Stefan Zweig: *Grandeur et tragédie d'Érasme de Rotterdam* [Rotterdami Erasmus tragédiája] és *Castellion contre Calvin* [Castellion Kálvinnal szemben] vagy *Conscience contre violence* [A lelkiismeret az erőszakkal szemben], Les Belles Lettres, Paris, 2019, valamint *Montaigne, Le Livre de poche*, Paris, 2019.
- [könyv](#)
 - [történelem](#)
 - [kultúra](#)
 - [filozófia](#)